

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการวิจัยบทบาทของครู
สังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
อำเภอจาง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานใน
การวิจัย ซึ่งได้นำมาเรียบเรียงตามประเด็นต่างๆดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

1.2.1 ความหมายของยาเสพติด

1.2.2 ประเภทของยาเสพติด

1.3 สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดของกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษา

1.4 มาตรการป้องกันยาเสพติดของสำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ

1.5 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอจาง จังหวัดลำปาง

1.6 การแพร่ระบาดของยาเสพติดในอำเภอจาง จังหวัดลำปาง

1.7 ปัญหาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจาง จังหวัดลำปาง

1.8 บทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหาเสพติดของ นักเรียนใน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ตาม
มาตรการป้องกันปัญหาเสพติดของสำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวง
ศึกษาธิการ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภาษาไทย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภาษาต่างประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของ “บทบาท” (Role) ได้แก่ส่วนที่เคลื่อนไหว (Dynamic) ของสถานภาพ โดยทั่วไปสมาชิกของสังคมมักแสดงบทบาทตามสถานภาพของแต่ละคนในสังคมที่ตนสังกัด อยู่เสมอ ดังที่ สุพัศตรา สุภาพ (2526, หน้า 34) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่าเป็นการปฏิบัติตาม สิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ หรือตำแหน่ง การกำหนดบทบาทจะช่วยกำหนดความรับผิดชอบ ของงานต่างๆด้วย

ดังนั้นบทบาทจึงหมายถึงข้อกำหนดแห่งพฤติกรรมระหว่างบุคคลซึ่งผูกพันกับบุคคล ประเภทต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัวบางประการ “ประเภท” (Categories) ดังกล่าวคือ “สถานภาพ” (Status) หรือ “ตำแหน่ง” (Position) ทฤษฎีบทบาทได้ใช้สถานภาพ หรือ “ตำแหน่ง” เพื่อหมายถึง ส่วนหรือองค์ประกอบต่างๆ ของกลุ่มทางสังคมที่ได้รับการจัดระเบียบแล้ว จากแนวคิดทฤษฎี บทบาทนั้นนักทฤษฎีบทบาทมีสมมุติฐาน (Assumption) ร่วมกันอยู่สองประการคือ ประการแรก “บทบาท” เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ในกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ประการที่สองในการ ปฏิสังสรรค์กับคนอื่น บุคคลต้องพิจารณาตนเองและคนอื่นๆว่าเจ้าของสถานภาพบางชนิดและเขา ได้ใช้สิ่งที่เขาได้เรียนรู้อะไรเป็น “ความคาดหวัง” (Expectation) ซึ่งผูกพันกับสถานภาพนั้น ๆ เป็น เครื่องแนะนำแนวทางการกระทำของเขา แนวความคิดทางบทบาท แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแนวโครงสร้างนิยม และลักษณะแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยม

แนวโครงสร้างนิยม มุ่งสนใจเนื้อหาโครงสร้าง และหน้าที่ของสถานภาพทางสังคม การจัดระเบียบ และผลของบทบาทต่างๆ ต่อระบบ กล่าวคือ บทบาทจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูก กำหนดคกกฎเกณฑ์ไว้ในสังคม ถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีสถานภาพใดควรมี บทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงสถานภาพต่าง ๆ ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยมบรรทัดฐานที่กำหนด ให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้นๆ

ส่วนในแนวปฏิสังสรรค์ ให้ความสำคัญกับขบวนการซึ่งบุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่า บุคคลอื่นให้ความคาดหวังกับตนเองอย่างไร ในการที่จะมีบทบาทในสังคมอันจะเกิดขึ้นจากการที่ บุคคลมีปฏิสังสรรค์ทางสังคมต่อกัน (สุธีรัตน์ มหาสิงห์, 2542, หน้า 9-10)

จากแนวคิดหรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของนักทฤษฎีที่กล่าวถึงบทบาท มีทฤษฎีที่สำคัญ 5 ทฤษฎีคือ (ฮ้างโน ฌุชฎา สุภ โสภณ, 2535, หน้า 23-24)

1. ทฤษฎีของกู๊ด (Good's Role Theory)

กู๊ด เป็นนักสังคมวิทยา เขากล่าวว่า “บทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ หน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ”

2. ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก เขากล่าวว่า “ตำแหน่งสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”

3. ทฤษฎีของ โนเดล (Nodel's Role Theory)

โนเดล เป็นนักมานุษยวิทยา กล่าวว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ

3.1 ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่ง หรือมีอารมณ์ขัน

3.2 ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับคนร้าย

3.3 ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกครูสภา เป็นต้น

4. ทฤษฎีของ โฮมันน์ (Homann's Role Theory)

โฮมันน์ เป็นนักสังคมวิทยา เขากล่าวว่า “บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น”

5. ทฤษฎีของพาร์สัน (Parson's Role Theory)

พาร์สันเป็นนักสังคมวิทยา เขากล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว”

จากทฤษฎีของพาร์สันจะเห็นได้ชัดเจน เช่น จากสังคมเล็กในบ้าน ทุกคนต้องรู้จัก และติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รู้จักปฏิบัติตนต่อบิดา มารดา ญาติพี่น้องให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีความสามัคคีต่อกัน

ส่วนในสังคมที่กว้างขึ้น เช่น สถาบันการศึกษา สถานที่ทำงาน ฯลฯ บุคคลในสถานดังกล่าวต้องมีมนุษยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้สะดวกแก่การทำงานร่วมกัน ทุกคนในสังคมยังรู้จักกันมากเท่าใด ความคล่องตัวและความเป็นปึกแผ่นของสังคมยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

ทฤษฎีบทบาทเน้นให้เห็นถึงการปฏิบัติตามหน้าที่ ตามตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลแต่ละบุคคลซึ่งมีหลายสถานภาพ ดังนั้นในแต่ละบุคคลจึงมีหลายบทบาทในขณะเดียวกันแต่ละแสดงบทบาทใดในเวลาใด ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นกำลังมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งคู่ (Coposition) คนใด เช่น ผู้ชายจะแสดงบทบาทของสามีก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับภรรยา แสดง

บทบาทของครูก็ต่อเมื่อปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน แสดงบทบาทพ่อต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับลูก แสดงบทบาทของพยาบาลก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการสุขภาพหรือคนไข้ เป็นต้น

การที่บุคคลจะแสดงบทบาทของตนได้เหมาะสมขึ้นอยู่กับความคาดหวังในบทบาทของตนเองและผู้อื่น และทักษะในการแสดงบทบาท ซึ่งจะพัฒนาจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม บทบาทของแต่ละคนมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ละบทบาทต้องการการปรับตัวแตกต่างกันออกไป กรณีมีหลายบทบาทอาจเกิดความขัดแย้งในบทบาท ถ้ามีความขัดแย้งมากอาจทำให้เกิดความตึงเครียดในบทบาท (role stress) ได้

อัลพอร์ท (Allport, 1964, p. 181) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่าง คือ

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่สถาบัน องค์กร หรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

2. การรับรู้บทบาท (Role Perception) เป็นการรับรู้บทบาทของตนว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองได้ตามการรับรู้ที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง ทั้งนี้การรับรู้บทบาท และความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินยอมรับบทบาททุกบทบาทตลอดเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูกแรงผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่ง และให้มีบทบาทหน้าที่ก็ตาม เพราะถ้าหากว่าบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับความเสียหาย หรือเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้นๆ

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้น ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาทของตนเอง

บรูมและซีลนิกซ์ (Broom & Selznick, 1973, p.36) ได้กล่าวถึงบทบาทว่าประกอบด้วย ลักษณะต่างๆ 3 ประการ คือ

1. บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนดไว้ (social perscribed or ideal role) เป็น บทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งในสังคม
2. บทบาทที่ควรกระทำ (persceived role) เป็นการปฏิบัติหน้าที่แต่ละบุคคล เชื่อว่าควร กระทำตามตำแหน่งที่ได้รับ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนบทบาทในอุดมคติ หรืออาจจะแตกต่างกันในแต่ละ บุคคล

3. บทบาทที่กระทำจริง (performed role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำ ไปจริง ซึ่งขึ้น อยู่กับความเชื่อ ความคาดหวัง และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ตลอดจนความกดดันและโอกาสใน แต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่งๆ และยังรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

สมเพียร เกษมทรัพย์ (2541, หน้า 65-66) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น 3 ด้านคือ

1. บทบาทในอุดมคติ (ideal role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของ บุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพ นั้นๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้อีก
2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (perceived role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วย ตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ทักษะ ค่านิยม บุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละ บุคคลด้วย

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (actual หรือ enacted role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติ จริงๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาของเงื่อนไข ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ซึ่งการแสดงออกของบทบาทนั้นจะมีส่วน เกี่ยวข้องกับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ และหากมีความขัดแย้งทางด้านบทบาทเกิดขึ้น จะทำให้บุคคลที่เผชิญความขัดแย้งนั้นเกิดความไม่แน่ใจในการกระทำของตน ผลที่ตามมาคือ ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

2.1 ความหมายของยาเสพติด

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525 (2525, หน้า 666) กล่าวว่า ยาเสพติด คือ ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด

ก่อให้เกิดพิษเรื้อรังทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม ได้แก่ ฝิ่น กัญชา เฮโรอีน ยานอนหลับ
สุรา เป็นต้น

ศูนย์ประสานงานกอง องค์การภาคเอกชนต่อต้านยาเสพติด สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2538, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่า หมายถึง ยา
สารเคมี หรือวัตถุใดๆ ที่ได้จากรธรรมชาติ หรือสังเคราะห์ขึ้นซึ่งเมื่อเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกายโดยการ
กิน สูบ ฉีด คม หรือวิธีอื่น ติดต่อกันนานชั่วระยะหนึ่งแล้วจะเกิดผลต่อผู้เสพดังนี้

ผู้เสพมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเสพยานั้นต่อเนื่องกันไปและแสวงหาชนิด
นั้น ๆ มาเสพให้ได้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม

ผู้เสพจะต้องเพิ่มปริมาณของยาเสพติดที่เคยใช้ให้มากขึ้นเรื่อย ๆ

ผู้เสพตกเป็นทาสของยานั้นทั้งทางจิตใจและทางร่างกายและถ้าหยุดยาจะมีอาการขาดยา
ทำให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสพและสังคม

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2541, หน้า 13) ได้รวบรวม
ความหมายของยาเสพติดตามหลักวิชาการด้านต่างๆ เอาไว้ สำหรับในความหมายทั่วไป ยาเสพติด
คือ สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จาก ธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อร่างกายได้รับเข้า
ไปเป็นช่วงระยะ ๆ หรือนานติดต่อกัน จะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจของสิ่งนั้นทั้งทางด้าน
ร่างกายและจิตใจทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง เมื่อไม่ได้เสพถึงเวลาอยากเสพจะมีอาการ
ผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ เกศษกรจะพิจารณาว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง
และมีอาการของโรค ปรากฏชัดเจนเมื่อหยุดเสพ ซึ่งเป็นการพิจารณาที่ผลของการใช้สาร ในขณะที่
นักสังคมสงเคราะห์ห่มองผลที่กระทบต่อการเกิดความเดือดร้อนในสังคมเนื่องจากยาเสพติดเป็นสิ่งที่
ผิดกฎหมาย นักกฎหมายจึงมองในด้านที่มีผลหรือเป็นสาเหตุแห่งอาชญากรรมและได้แบ่งกลุ่ม
ยาเสพติดออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย

สำหรับองค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษว่า หมายถึง สาร
ใดก็ตามเมื่อรับเข้าร่างกายแล้วโดยการกิน ฉีด สูบ หรือดม จะมีผลต่อจิตใจและร่างกายของผู้ใช้สาร
นี้โดยเฉพาะลักษณะต่อไปนี้ (อรรธรรม หุ่นดี, 2531, หน้า 65)

1. ผู้ใช้ยา ต้องเพิ่มขนาดของยาตลอดเวลา
2. เมื่อหยุดใช้ยา จะทำให้เกิดอาการอดยา
3. ผู้ที่ใช้ยาเป็นเวลานาน จะเกิดมีความต้องการยานี้มากขึ้น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
4. ผู้ที่ใช้ยานี้เป็นเวลานาน ยาจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของผู้ใช้นั้นด้วย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ยาเสพติด หมายถึง สิ่งที่เสพเข้าสู่ร่างกายแล้ว
เป็นอันตรายต่อสุขภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทำให้เกิดปัญหาแก่สังคม

2.1 ประเภทของยาเสพติด

ยาเสพติดมีมากกว่าร้อยชนิด ซึ่ง สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย (2536, หน้า 60-61) และ สำนักงานพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานป.ป.ส. (2541, หน้า 13) ได้แบ่งประเภทของยาเสพติด ออกเป็น 4 ประเภท คือ ตามการออกฤทธิ์ ตามแหล่งที่ได้มา ตามกฎหมาย และตามหลักการขององค์การอนามัยโลก

1. แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ประเภทยาเสพติดที่แบ่งตามวิธีนี้ แบ่งแยกย่อยออกได้เป็น อีก 4 ประเภท หรือ 4 กลุ่มดังต่อไปนี้

1.1 ประเภทกดระบบประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยานอนหลับและยาระงับประสาทต่างๆ ยาเสพติดในกลุ่มนี้มีฤทธิ์ในการเสพติดสูงมาก และมีผลของการติดยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในการแพทย์ แพทย์ใช้เป็นยารักษาอาการเจ็บปวดระดับปานกลางและรุนแรง ตัวอย่างเช่น ระวังอาการปวดภายหลังการผ่าตัด หรือการเจ็บปวดที่เกิดจากโรคมะเร็งขั้นสุดท้าย ยาเสพติดประเภทกดประสาทจะออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลางในส่วนที่ควบคุมความรู้สึก ทำให้หายใจเจ็บปวด อย่างไรก็ตามมีการนำยาในกลุ่มนี้ไปใช้ในทางที่ผิด กล่าวคือ ใช้เพื่อให้เกิดการเสพติด โดยใช้ปริมาณมากกว่าปริมาณในการรักษาโรคเนื่องจากฤทธิ์ของยาจะกดระบบประสาทส่วนสมองอย่างรุนแรง ทำให้สมองมีนชา ความคิดความอ่านช้าลง หายใจช้า ดังนั้นถ้าใช้ยาเสพติดประเภทนี้ในปริมาณมาก ยาจะเพิ่มฤทธิ์ในการกดระบบประสาทสมองมากขึ้น กดศูนย์การหายใจมากขึ้น จนทำให้หายใจติดขัด ทำให้ผู้เสพยาเสียชีวิตได้ สำหรับผู้เสพยาเสพติดด้วยวิธีการฉีดอาจติดโรคร้ายแรงจากเข็มฉีดยาก็เป็นได้

นอกจากนี้ยังมีสารชนิดหนึ่ง ซึ่งออกฤทธิ์ในทางกดประสาทเช่นเดียวกัน สารชนิดนี้เป็น“สารระเหย” ได้แก่ น้ำมันเบนซิน ทินเนอร์ กาว ยาล้างเล็บ น้ำมันผสมสี แลคเกอร์ สีกระป๋อง ผสมใช้สำหรับพ่น น้ำมันก๊าด เป็นต้น สารเหล่านี้เป็นสารที่ใช้ประโยชน์ในวงการอุตสาหกรรมเพื่อใช้เป็นตัวทำละลาย แต่มีผู้นำมาใช้ในทางที่ผิด คือ ใช้สูดดมเพื่อให้เกิดความมึนเมา เมื่อสารระเหยเข้าสู่ร่างกายจะกระจายไปในเนื้อเยื่อของเหลวทุกแห่งในร่างกาย สูระบบประสาทส่วนกลางและจะไปออกฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนสมอง พิษของสารระเหยที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

1.1.1. พิษระยะเฉียบพลัน จะมีอาการของพิษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของสารระเหย และปริมาณที่เสพ อาการที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ก็คือ แน่นหน้าอก จมูกบวม ตาพร่า ปวดศีรษะอย่างรุนแรง ถ้าเสพในปริมาณสูงเกินขนาด ฤทธิ์ของสารระเหยจะกดการหายใจทำให้หัวใจเต้นผิดจังหวะอาจทำให้หัวใจวายตายได้

1.1.2. พิษระยะเรื้อรัง เมื่อสูดดมสารระเหยไปนานๆ พิษของสารระเหยจะทำลายระบบต่างๆ ภายในร่างกาย เช่น ระบบประสาทสมอง กดสมองทำให้สมองพิการ ความจำเสื่อม

ความคิดความอ่านซ้ำ ไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ ทำลายระบบทางเดินหายใจ ทำให้หลอดลมอักเสบ เชื้อบุญจุกอักเสบมีเลือดออกทางจมูก ทำลายระบบโลหิต ไบกระดูกหูดสร้างเม็ดโลหิต ทำให้เกิดโรคมะเร็งในเม็ดโลหิตขาว นอกจากนี้ยังทำลายระบบต่าง ๆ ภายในร่างกาย จนทำให้เกิดความบกพร่องเกิดความพิการถาวรต่ออวัยวะภายในร่างกายจนไม่สามารถรักษาได้ดี เหมือนเดิมได้

1.2 ยาเสพติดประเภทกระตุ้นระบบประสาท เช่น ยาบ้า กระท่อม โคลเคน ยาอี (อีเฟดรีน) ยาในกลุ่มนี้แพทย์ใช้ในการรักษาโรคจิตประสาทประเภทที่มีอาการซึมเศร้า ว่างเปล่า ฤทธิ์ของยากระตุ้นประสาททำให้ตื่นตัว ไม่หิว ไม่ง่วง จึงมีคนนำยาในกลุ่มนี้ไปใช้ในทางที่ผิด คือ ใช้เป็นยาลดความอ่อน ใช้เพื่อให้ทำงานได้มากและนาน แต่เมื่อใช้ไปนานๆ จะเกิดอาการคือยาและจะต้องใช้ยาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายมาก ฤทธิ์ของยาจะกระตุ้นประสาท ส่วนสมองทำให้ประสาทตื่นตัวมีความกระปรี้กระเปร่าช่วงหนึ่ง แต่เมื่อหมดฤทธิ์แล้วจะมีอาการหุดหือซึมเศร้า และอ่อนเพลียอย่างหนัก เนื่องจากร่างกายถูกฝืนให้ทำงานหนักจนเกินกำลัง และขาดการพักผ่อน ดังนั้นเมื่อใช้ยาในปริมาณมากๆ และนานๆ จะทำให้ร่างกายและสมองมีความเครียด และเสื่อมโทรมลง รวมทั้งจะมีอาการเสื่อมทางจิตใจ จนอาจกลายเป็นโรคจิตคลุ้มคลั่งได้

1.3 ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี เมสคาลีน เห็ดขี้ควาย ยาประเภทนี้จะออกฤทธิ์ที่ระบบประสาทสมองส่วนสัมผัสทั้ง 5 ฤทธิ์ของยาจะไปบิดเบือนทำให้การมองเห็น การได้ยิน การชิมรส การสัมผัส และการดมกลิ่น เปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นจริง เห็นภาพลวงตาเป็นจินตนาการที่มีทั้งที่ดี สวยงามและน่ากลัว จนไม่สามารถควบคุมได้ และถ้าฤทธิ์หลอนประสาทเกิดขึ้นมาก ๆ จะทำให้ผู้เสพกลายเป็นคนบ้าได้ในที่สุด

1.4 ยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน ตัวอย่าง ได้แก่ กัญชา ยาเสพติดประเภทนี้จะออกฤทธิ์ทั้ง กระตุ้น กด และหลอนประสาท โดยเริ่มออกฤทธิ์กระตุ้นประสาททำให้สมองตื่นตัว มีอาการกระปรี้กระเปร่า หัวใจเต้นเร็ว แล้วจะออกฤทธิ์กดประสาทสมอง ทำให้สมองมีนชา ความคิดอ่านช้าลง กดศูนย์หายใจ ทำให้หัวใจเต้นช้า หายใจช้า จากนั้นจะออกฤทธิ์หลอนประสาทเพื่อฝืน ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ ยาเสพติดประเภทนี้มีอันตรายมาก เพราะลักษณะของการออกฤทธิ์จะทำให้ระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายต้องทำงานหนัก โดยเฉพาะระบบประสาทสมอง จะได้รับการกระตุ้น กด และหลอนจนกระทั่งสมองเสื่อมโทรมลง จนถึงขั้นทำให้ความจำเสื่อมได้

2. แบ่งตามแหล่งที่มา หมายถึง แหล่งธรรมชาติและจากการสังเคราะห์ ยาเสพติดที่ได้จากแหล่งธรรมชาติก็จะเป็นพวกพืช หรือผลิตภัณฑ์จากพืช เช่น ฝิ่น กระท่อม กัญชา ตัวอย่างยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์ จะเป็นพวกเฮโรอีน เซโคบาร์บิตาส และแอมเฟตามีน เป็นต้น

3. แบ่งตามกฎหมาย การแบ่งตามกฎหมายก็แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย ประเภทถูกกฎหมาย มีวางขายตามร้านค้าทั่วไป ตัวอย่างได้แก่ ยาแก้ไอ น้ำคำ บุหรี่ เหล้า กาแฟ เป็นต้น สำหรับประเภทผิดกฎหมาย จะเป็นยาเสพติดที่เสพแล้วให้โทษแก่ผู้เสพซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้อีก คือ กลุ่มยาเสพติดให้โทษ เช่น มอร์ฟีน เฮโรอีน กระท่อม กัญชา กลุ่มวัตถุออกฤทธิ์ เช่น แอมเฟตามีน เซโคบาร์บิทัล และกลุ่มสารระเหย เช่น ทินเนอร์ กาว แล็กเกอร์

4. แบ่งตามองค์การอนามัยโลก

เนื่องจากปัญหาเสพติดมิได้เป็นปัญหาของประเทศใด ประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นปัญหาของเกือบทุกประเทศทั่วโลก องค์การอนามัยโลก ได้จัดแบ่งยาเสพติดออกเป็น 9 ประเภท คือ

4.1 ประเภทฝิ่น หรือมอร์ฟีน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟีน เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน เพร็คีน

4.2 ประเภทบาบิทูเรท รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน เช่น เซโคบาร์บิทัล

4.3 ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้

4.4 ประเภทแอมเฟตามีน เช่น แอมเฟตามีน เคกซ์แอมเฟตามีน

4.5 ประเภทโคเคน เช่น โคเคน โบโคคา

4.6 ประเภทกัญชา เช่น ใบกัญชา ยางกัญชา

4.7 ประเภทกัท เช่น ใบกัท ใบกระท่อม

4.8 ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เมสกาลิน เมล็ดคอร์นิงโกลตี

ต้นลำโพง เห็ดมาบางชนิด

4.9 ประเภทอื่น ๆ เป็นพวกที่ไม่สามารถเข้าประเภทใดได้ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด บุหรี่

3. สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดของกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษา

ปัญหาเสพติดในสถานศึกษา นับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกหน่วยงานต้องร่วมมือแก้ไขอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพราะปัญหาดังกล่าวนับวันจะรุนแรงมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลว่า กลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาเสพติดดังกล่าว ส่วนมากจะเป็นเพียงกลุ่มนักเรียนที่เสพหรือใช้ยาเสพติดมากกว่ากลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติดก็ตาม แต่ก็เป็นความจริงที่กลุ่มนักเรียนที่เสพหรือใช้จะพัฒนาไปเป็นกลุ่มติดยาเสพติดในที่สุด ภายในระยะเวลาไม่นานนักจึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้อง

จากการศึกษาข้อมูลของสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งรวบรวมจากการดำเนินงานตามมาตรการต่าง ๆ ทำให้สามารถประมาณสถานการณ์ได้ดังนี้ (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2543, หน้า 1 - 4)

1. ด้านข้อมูลการบำบัดรักษา

(1) จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษาในช่วง 5 ปี มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 2 ปีมานี้ โดยประมาณร้อยละ 80 ของนักเรียนที่เข้าบำบัดรักษา เป็นผู้ป่วยรายใหม่ที่ไม่เคยเข้ามาบำบัดรักษาก่อนเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีนักเรียนที่เสพยาเสพติดรายใหม่ในทุกปีที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ

(2) ประเภทของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียน ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนโดยเมื่อ 5 ปีก่อนเฮโรอีนเป็นยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุดประมาณร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดที่เข้าบำบัดรักษา และสารระเหยมีสัดส่วนรองลงมาประมาณร้อยละ 10 แต่แนวโน้มหลังจากนั้น เฮโรอีนได้ลดสัดส่วนการแพร่ระบาดลง แต่กลับมีการแพร่ระบาดของยาบ้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าวิตก คิดเป็นร้อยละ 70 ของผู้เข้าบำบัดรักษาทั้งหมด ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มที่สำคัญของการแพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียนในอนาคตยิ่งกลุ่มนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเสพยาบ้าจากการกินแบบดั้งเดิมไปสู่การสูบควัน ยิ่งจะทำให้นักเรียนจะกลายเป็นผู้เสพยาเสพติดมากขึ้น เพราะตัวยาสามารถออกฤทธิ์ได้เร็วและแรงที่สุด

(3) ระดับชั้นของนักเรียนที่เสพยาบ้าในช่วง 5 ปี ปรากฏว่ากลุ่มนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับอาชีวศึกษา จัดเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีการแพร่ระบาดที่สุดในกลุ่มนักเรียน

2. สถานการณ์ในด้านอุปทาน - อุปสงค์ของยาเสพติดในสถานศึกษา

ปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก เพราะโรงเรียนมิใช่ปัจจัยที่แยกโดดแต่เพียงลำพัง ดังนั้นการพิจารณาปัญหานี้จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการมองความเชื่อมโยงนี้ได้

2.1 ปัจจัยในด้านอุปทาน (Supply) ของยาเสพติดสู่โรงเรียน

ปัจจัยและวิธีการในการนำยาเสพติดสู่โรงเรียนมีหลายรูปแบบ ดังนี้

(1) ปัจจัยแหล่งจำหน่ายยาเสพติด แหล่งที่จะเป็นตัวอุปทาน ของยาเสพติดส่วนใหญ่ จะอยู่ในสังคมภายนอกโรงเรียนหรือสถานศึกษา โรงเรียนที่มีนักเรียนใช้ยาเสพติด จะต้องมีส่วนที่สามารถสนองยาเสพติดได้เท่าที่มีการประมวลข้อมูลประเภทแหล่งจำหน่ายที่สนองยาเสพติดแก่นักเรียนมักได้แก่ แหล่งจำหน่ายที่เป็นบ้าน ร้านค้า ตลาด สถานบริการน้ำมัน คิวรถมอเตอร์ไซด์ และแหล่งจำหน่ายที่เป็นบุคคลผู้ค้า ฯลฯ ซึ่งจำหน่ายยาเสพติดให้กับผู้เสพที่เป็นนักเรียน บางส่วน

จำหน่ายให้กับผู้เสพหลายกลุ่มที่มาซื้อเสพ หากไม่มีแหล่งจำหน่ายย่อมไม่มียาเสพติดที่เข้าไปแพร่
ระบาดในโรงเรียนได้

(2) ปัจจัยในด้านตัวบุคคลที่เชื่อมต่อระหว่างแหล่งจำหน่ายกับผู้เสพในโรงเรียน ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นสังคมเปิด ง่ายแก่นักที่จะนำเข้ายาเสพติด
โดยสะดวก ดังนั้น เท่าที่ประมวลรูปแบบการเชื่อมต่อของการนำยาเสพติดสู่โรงเรียนมีดังนี้

รูปแบบที่ 1 ตัวบุคคลในโรงเรียนเป็นผู้นำไป และเป็นผู้ค้าเอง บุคคลหลายประเภท
ดังกล่าวมัก ได้แก่ บุคคลที่สามารถเข้า - ออกโรงเรียนได้ โดยหน้าที่ ซึ่งไม่เป็นที่คิดสังเกต เช่น ครู
ภารโรง พ่อค้า - แม่ค้าที่จำหน่ายอาหารในโรงเรียน เพื่อนนักเรียนเก่า หรือแม่กระทั่งตัวนักเรียน
เอง ฯลฯ บุคคลเหล่านี้จะนำยาเสพติดเข้าไปในโรงเรียนเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับผู้เสพในโรงเรียน
ซึ่งถือเป็นผู้จำหน่ายรายย่อย

รูปแบบที่ 2 ผู้เสพในโรงเรียนไปซื้อจากแหล่งจำหน่ายภายนอกและนำมาเสพใน
โรงเรียน ซึ่งเป็นรูปแบบที่นักเรียนที่เป็นผู้เสพจะหาซื้อยาเสพติดจากแหล่งจำหน่ายภายนอก และนำ
เข้าไปเสพร่วมกับผู้เสพอื่น ๆ โดยจะซื้อในช่วงเวลาใดก็ได้

2.2 ปัจจัยในด้านอุปสงค์ (Demand) ของยาเสพติดในโรงเรียน

ปัจจัยด้านความต้องการของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนเป็นเหตุสำคัญประการ
หนึ่งที่ทำให้ปัญหาเสพติดในโรงเรียนยังคงมีอยู่ โดยเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความต้องการมีดังนี้

(1) ปัจจัยในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ - สังคมต่าง ๆ ที่เอื้อ
อำนวยต่อการเสพติดของนักเรียนยังมีอยู่อย่างมากมายในสังคมปัจจุบัน และที่สำคัญนอกจากนี้
การดำรงอยู่ของแหล่งจำหน่าย เครือข่าย การจำหน่ายและความสามารถแสวงหาเสพติดมาเสพได้
อย่างง่ายดาย ทำให้เป็นแรงผลักดันสำหรับนักเรียนที่จะเข้าสู่วงจรนี้มากขึ้น

(2) ปัจจัยของกลุ่มเพื่อน วัยที่กำลังอยู่ในวัยเรียน ส่วนใหญ่ที่สุขุมมักอยู่ในช่วงที่เป็นวัยรุ่น
ซึ่งเป็นช่วงที่มีเมื่อนใจที่จะใช้ยาเสพติดมากที่สุด ทั้งนี้เพราะบุคคลในวัยอายุเช่นนี้ มักจะมีความ
เจริญเติบโตทางร่างกายเต็มที่แต่จิตใจและบุคลิกภาพยังไม่พัฒนาเท่ากับร่างกายจึงทำให้จิตใจอ่อน
ไหวไม่มั่นคง ใจคอไม่หนักแน่น มีประสบการณ์ในชีวิตน้อยต้องการความยอมรับจากกลุ่มเพื่อน
หรือติดเพื่อนชอบกระทำตัวเลียนแบบอย่าง ชอบของแปลก ๆ ใหม่ ๆ ไม่ว่าจะป็นอารมณ์หรือ
พฤติกรรมชอบเสี่ยงภัยและมีบุคลิกภาพบางอย่างที่ขัดแย้งกัน เช่น ไม่ต้องรับผิดชอบอะไรทั้งสิ้น
แต่ต้องการเป็นอิสระอย่างเต็มที่

ด้วยบุคลิกลักษณะดังกล่าว ทำให้ปัจจัยด้านยาเสพติดจึงเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนอง
ความต้องการทางร่างกายและจิตใจของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี วัยรุ่นในทุกประเทศทั่วโลกจึงเป็นกลุ่ม
ที่มีการเสพและใช้ยาเสพติดสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรอื่น ๆ ของทุกประเทศ

(3) ปัจจัยการสร้างอุปสงค์หรือความต้องการเทียม ความสำเร็จของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดที่สามารถขยายเข้าไปในกลุ่มนักเรียนได้ เนื่องจากสามารถสร้างความต้องการยาเสพติดให้กับนักเรียนจนกลายเป็นผู้เสพติดได้ โดยมีรูปแบบการสร้างความต้องการ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การชี้ให้เห็นถึงประโยชน์จากการเสพยาเสพติด เนื่องจากยาเสพติดในปัจจุบันมีหลายประเภท โดยเฉพาะในประเภทที่มีการแพร่ระบาดในช่วงไม่กี่ปีมานี้ เช่น ยาบ้า ยาอี ฯลฯ หรือประเภทกระตุ้นประสาทที่ยังไม่ได้ปรากฏโทษ พิษภัยอย่างชัดเจน จะมีการชักชวนให้เห็นผลดีของการเสพ (ซึ่งสามารถเห็นผลได้จากการเสพติกระยะสั้น หรือการเสพใหม่)

รูปแบบที่ 2 การชักชวนให้เสพฟรีในระยะแรกจะมีผู้ค้าหรือกลุ่มเพื่อนที่ใช้จ่ายอยู่แล้วจะชักชวนให้เสพฟรีโดยไม่คิดมูลค่าเมื่อได้ระยะเวลาหนึ่งบุคคลดังกล่าวจะกลายเป็นผู้ซื้อเสพเอง

รูปแบบที่ 3 การขยายระบบการจำหน่ายตรงเป็นลูกโซ่ เนื่องจากเมื่อมีการเสพยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ผู้เสพก่อนก็จำเป็นต้องแสวงหายาเสพติดเพื่อสนองความต้องการในการเสพและด้วยข้อจำกัดในด้านการเงินที่ไม่สามารถหาซื้อได้ทุกวันจึงต้องกลายเป็นผู้จำหน่ายอีกคนหนึ่งและแสวงหาชักชวนผู้เสพรายใหม่เพิ่มขึ้น เพื่อจะได้นำผลกำไรจากการจำหน่ายยาเสพติดมาซื้อยาเสพติดเพื่อเสพ หรือจะ ได้การปันยาเสพติดมาส่วนหนึ่ง วิธีการนี้ ถือเป็น การสร้างความต้องการเทียม โดยการโฆษณาประโยชน์ของยาเสพติดทางตรง

รูปแบบที่ 4 สังคมข้อมูล ข่าวสารในปัจจุบัน มีส่วนสำคัญทำให้ยาเสพติดบางประเภทสามารถแพร่กระจายชื่อเสียง เป็นที่รู้จักอย่างรวดเร็ว เป็นที่ต้องการของเสพใหม่ๆ ได้โดยบางครั้ง อาจจะเป็นการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของการเสนอข่าวสารของฝ่ายเกี่ยวข้องต่าง ๆ

3. วิเคราะห์สถานภาพ ขอบเขตปัญหาเสพติในสถานศึกษา

จากการประมวลข้อมูล ปัญหาเสพติในสถานศึกษาจากทุกแหล่งข้อมูลที่มีอยู่จะปรากฏแนวโน้มของปัญหาดังนี้

3.1 ประมาณการจำนวนนักเรียนที่เสพติประเภทต่าง ๆ ทั่วประเทศโดยภาพรวม น่าจะ ไม่เกินร้อยละ 2 ของจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น หากไม่มีมาตรการรองรับอย่างเพียงพอ

3.2 ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียนมีการผันแปรไปตามสถานการณ์ปัญหาในภาพรวม กล่าวคือ หลายปีก่อนหน้านี้ เฮโรอีนมีการแพร่ระบาดมาก แต่ในระยะหลังยาเสพติดใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มยากระตุ้นประสาทหรือหลอนประสาทบางส่วน เริ่มมีแนวโน้มได้รับความนิยมนมากขึ้น โดยหากจำแนกประเภทของยาเสพติดกับระดับชั้นของการศึกษาของนักเรียนจะปรากฏดังนี้

(1) กลุ่มนักเรียนในระดับประถมศึกษา และอยู่ในพื้นที่ชุมชนแออัด รวมทั้งในหมู่บ้านชนบท จะมีพฤติกรรมเสพติดสารระเหยและยาบ้า เป็นหลัก

(2) กลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา หรือประเภทเทียบเท่า ที่มีฐานะยากจน จนถึงปานกลาง มักมีพฤติกรรมเสพติดยาบ้า เฮโรอีน กัญชา เป็นหลัก โดยยาบ้ามีความสำคัญมากที่สุดในระยะหลัง และน่าจะเป็นตัวยาเสพติดที่กำลังมีแนวโน้มของการแพร่ระบาดมากที่สุด

(3) กลุ่มนักเรียน นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า ที่มีฐานะปานกลางถึงร่ำรวยเริ่มนิยมยาเสพติดจากต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ เฮโรอีน โคเคน ยาอี แต่ยังคงกังวลแคบอยู่เนื่องจากปัญหาในด้านราคา

3.3 การเปลี่ยนแปลงวิธีการเสพยาเสพติดของกลุ่มนักเรียนในระยะหลัง จะมีแนวโน้มสำคัญในการผลักดันสถานะภาพของกลุ่มนักเรียนจากการเป็นเพียงผู้เสพหรือผู้ใช้ ให้กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดมากยิ่งขึ้น

3.4 ปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ข้อมุมมีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับปัญหาเสพยาเสพติดของสังคมรอบข้าง ซึ่งจะเห็นได้จากพื้นที่ใด จังหวัดใดมีสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดมากหรือรุนแรง ปัญหาเสพยาเสพติดในสถานศึกษาของพื้นที่นั้น ๆ หรือจังหวัดนั้น ๆ โดยภาพรวมมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของปัญหาดังกล่าวตามไปด้วย

3.5 จากฐานข้อมูลปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียนหลายฐานข้อมูล ในช่วงที่ผ่านมาสามารถประเมินและจำแนกจังหวัดที่มีสถานภาพปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียนในระดับต่าง ๆ ในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

ระดับที่ 1 ได้แก่ระดับปัญหาที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีประมาณ 10 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครสวรรค์ สิงห์บุรี ปทุมธานี นนทบุรี ลพบุรี กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา

ระดับที่ 2 ได้แก่ระดับปัญหาที่ควรให้ความสำคัญ มีประมาณ 10 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ ลำปาง สมุทรปราการ พิษณุโลก พะเยา สุพรรณบุรี

ระดับที่ 3 ได้แก่ระดับปัญหาที่ควรพิจารณาและให้ความสนใจมีประมาณ 14 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม เชียงราย นครราชสีมา ราชบุรี เลย แพร่ สงขลา สระบุรี สุโขทัย อ่างทอง กำแพงเพชร เพชรบุรี สมุทรสงครามและจันทบุรี

จังหวัดในส่วนที่เหลือ มีสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนเช่นเดียวกัน แต่มีสถานการณ์ที่เบากว่ากลุ่มจังหวัดข้างต้น

4. มาตรการป้องกันยาเสพติดของสำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานกิจการพิเศษ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเอกสารเรื่อง “ยุทธศาสตร์เชิงระบบและการมีส่วนร่วมกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: องค์ความคิดในการเสริมความเข้มแข็งของสถานศึกษา” ขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการเน้นด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของนักเรียน โดยกำหนดเป็นมาตรการป้องกันดังรายละเอียดคือ มาตรการป้องกัน

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิต มีการดำเนินงานโดยจัดกิจกรรมดังนี้

1. มาตรการทางการศึกษา

1.1 การกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องการป้องกันสารเสพติดไว้ในหลักสูตรวิชา สุขศึกษา สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันครูอาจารย์ทุกคนสามารถผนวกเนื้อหาความรู้เรื่องนี้เข้าไปในวิชาที่ตนสอนได้

1.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อประโยชน์ในการป้องกันสารเสพติด ได้แก่ การจัดตั้งชมรมต่อต้านสารเสพติด การจัดค่ายฝึกทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อน การจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวภาษา ค่ายเยาวชน

1.3 การพัฒนารูปแบบการให้การศึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันสารเสพติดในระยะยาว โดยนำกระบวนการทักษะชีวิต (Life Skill) เพื่อการป้องกันปัญหายาเสพติดมาทดลองใช้ในสถานศึกษา โดยมุ่งหวังที่จะให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถในการที่จะเผชิญกับปัญหาต่างๆ และรู้จักตัดสินใจเลือกใช้ทักษะต่างๆ ที่ได้รับการฝึกฝนมาเพื่อการแก้ไขปัญหา

2. มาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

มีวัตถุประสงค์เพื่อรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างความตระหนักต่อปัญหายาเสพติด และรู้จักปฏิบัติตนในการป้องกันสารเสพติด ได้แก่ การจัดกิจกรรมดังนี้

2.1 การจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียนหรือตามบอร์ดต่างๆ ในโรงเรียน

2.2 การจัดนิทรรศการในโอกาสสำคัญ เช่น วันต่อต้านยาเสพติด

2.3 กิจกรรมเสียงตามสายในโรงเรียน

2.4 กิจกรรมหน้าเสาธง

2.5 การจัดทำโปสเตอร์และแผ่นพับเพื่อเผยแพร่ในสถานศึกษา

2.6 การจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านสารเสพติดในโรงเรียน

2.7 การประกวด คำขวัญ เรียงความ โครงการ ภาพวาด

5. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอจาง จังหวัดลำปาง

อำเภอจางเป็นอำเภอหนึ่งในบรรดา 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดลำปาง (เอกสารบรรยายสรุปประจำปีพุทธศักราช 2543 ของพัฒนาชุมชนอำเภอจาง, 2543, หน้า 2) มีสภาพของอำเภอตั้งอยู่ในหุบเขาที่มีลักษณะเป็นกั้นกระทะหิ้งสี่ทิศแวดล้อมด้วยภูเขาสูงชัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาผีปันน้ำ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและป่าประมาณร้อยละ 80 มีบริเวณที่ราบลุ่มสลับกับป่าเขาสูงชัน ประชากรตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำจางที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ราบสูง และที่สูงชันตามป่าเขา (พระปริยัติสุนทร, 2543, หน้า 53)

อาณาเขต การคมนาคม และการปกครองของอำเภอจาง (พัลลภ นนทมาลย์, 2541, หน้า 22, 31-37)

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขต อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	ติดต่อกับเขต อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และอำเภอสอง จังหวัดแพร่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขต อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขต อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับเขต อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

พื้นที่อำเภอจางมีพื้นที่ 1,815.313 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,147,237 ไร่ เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 1 ในเขตจังหวัดลำปาง

การคมนาคม

อำเภอจาง จังหวัดลำปาง มีถนนเชื่อม โยงจากตัวอำเภอเข้าสู่ตำบล และหมู่บ้าน โดยเป็นทางหลวงชนบท และมีถนนสายสำคัญที่ใช้สัญจรไปมาก็คือ

ทางหลวงพหลโยธิน อำเภอจาง - อำเภอเมืองลำปาง ยาวประมาณ 83 กิโลเมตร

ทางหลวงพหลโยธิน อำเภอจาง - อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ยาวประมาณ 54 กิโลเมตร

ถนนสายอำเภอจาง - อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นถนนลาดยาง ยาวประมาณ 51 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีถนนสายเอเชีย 1 ผ่านอำเภอจาง และมีจุดพักรถสปีดหรือรถที่เดินทางไกลแวะพัก

การปกครอง

อำเภอจาง แบ่งเขตการปกครองเป็น 10 ตำบล 69 หมู่บ้าน และ 1 เทศบาล คือเทศบาลคอนไชย มีประชากรทั้งหมด 61,106 คน แยกเป็นชาย 30,635 คน หญิง 30,471 คน (ที่ว่าการอำเภอ

งาว, 2544, หน้า 1) โดยมีประชากรชาวเขามากเป็นอันดับ 1 ของจังหวัดลำปางดังตาราง 1 (โครงการ
เวทีสัญญาประชาคมจังหวัดลำปาง, 2543, หน้า 23)

ตาราง 1 แสดงข้อมูลประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดลำปาง

เขตพื้นที่	จำนวน (คน)	ชนเผ่าที่อาศัยอยู่	ได้สัญชาติ (คน)	ยังไม่ได้สัญชาติ (คน)
อำเภอเมือง	260	เย้า(เมี่ยน)	256	4
อำเภองาว	5,649	เย้า มูเซอ ม้ง กะเหรี่ยง ลื้อ ลีซอ ขมุ คนพื้นเมือง	4,121	1,528
อำเภอแจ้ห่ม	1,569	ม้ง มูเซอ เย้า กะเหรี่ยง อีเก้อ	1,031	532
อำเภอวังเหนือ	1,334	เย้า ลีซอ ลัวะ	1,241	93
อำเภอเสริมงาม	1,397	กะเหรี่ยง และ คนพื้นเมือง	1,390	7
อำเภอแม่เมาะ	979	อีเก้อ กะเหรี่ยง ขะมุ	849	130
อำเภอเมืองปาน	1,960	กะเหรี่ยง มูเซอ ม้ง เย้า คนพื้นเมือง	1,836	124

ที่มา: จากเอกสารของศูนย์พัฒนาชาวเขาในปี พ.ศ. 2543

6. การแพร่ระบาดของยาเสพติดในอำเภอจาง จังหวัดลำปาง

ในเขตอำเภอจางมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรงและขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในเชิงปริมาณและพื้นที่เส้นทางลำเลียงยาเสพติด โดยการลักลอบนำเข้าสู่พื้นที่รับผิดชอบของ สถานีตำรวจภูธรอำเภอจาง จังหวัดลำปาง มีสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดดังนี้ (สถานี ตำรวจภูธรอำเภอจาง, 2542, หน้า 23)

1. ลักลอบนำเข้ามาตามเส้นทางพหลโยธิน โดยทางรถยนต์ส่วนบุคคล, รถยนต์โดยสาร มีการลักลอบในหลายรูปแบบ เช่น ซุกซ่อนไว้ตามตัวถังรถ โดยทำเป็น เซฟ ใน ห้องเครื่อง ในยางอะไหล่รถ ถังน้ำมัน ซุกติดไว้กับพื้นที่รถด้านข้างตามภาระต่างๆ ในลักษณะอำพราง
2. ลักลอบนำเข้ามาตามเส้นทางไหล่เขาและทิวกันดาร โดยใช้รถจักรยานยนต์และเดินเท้า มีการพักแรมตามจุดต่างๆ เพื่อนำเข้ามาจำหน่ายในพื้นที่
3. กลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีพฤติการณ์ค้ายาเสพติด กลุ่มพ่อค้า นายทุนที่รับซื้อยาเสพติด กลุ่มพ่อค้าหรือผู้จำหน่ายยาเสพติดในหมู่บ้าน ชุมชน สถานศึกษาหรือแหล่งชุมชน อื่น ๆ กลุ่มผู้เสพยาหรือครอบครองยาเสพติด กลุ่มขบวนการอื่นๆ ที่สนับสนุนช่วยเหลือหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
4. บุคคลเป้าหมายดังกล่าวตาม ข้อ (3) เป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ จำนวน 60 % นอกนั้น เป็นชาวบ้านในพื้นที่ 40%
5. ประเภทของยาเสพติดที่แพร่ระบาด
 - ยาบ้า
 - ผิ่น
 - กัญชา
 - เฮโรอีน
 - สารระเหย

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในท้องถิ่นอำเภอจางนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น จะเห็นได้จากสถิติคดีอาญาประเภทความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2542 ถึง 31 ธันวาคม 2543 ดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการรายงานสถิติคดีอาญาประเภทความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เปรียบเทียบ
 ห้วงระยะเวลาแต่วันที่ 1 มกราคม - 31 ธันวาคม 2542/2543 ของสถานีตำรวจภูธร
 อำเภองาว จังหวัดลำปาง

ประเภทความผิด	2542		2543		เปรียบเทียบ +เพิ่ม -ลด
	จับได้		จับได้		
	ราย	คน	ราย	คน	
คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย					
ปิ่นธรรมดา	32	34	27	29	-5
ปิ่นสงคราม	0	0	2	0	+2
วัตถุระเบิด	0	0	2	2	+2
การพนัน	5	14	12	87	+7
การพนันสลากกินรวม	2	2	0	0	-2
ยาเสพติด	215	247	268	305	+53
ปรามการค้าประเวณี	-	-	-	-	-
สถานบริการ	-	-	-	-	-
โรงแรม	-	-	-	-	-
มีและเผยแพร่วัตถุลามก	-	-	-	-	-
รวม	254	297	311	423	57

ที่มา: รายงานสถิติคดีอาญาของสถานีตำรวจภูธรอำเภองาว จังหวัดลำปาง

7. ปัญหายาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภองาว จังหวัดลำปาง

จากฐานข้อมูลของศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดลำปาง พบว่าสถานการณ์ความรุนแรงการแพร่ระบาดของยาเสพติดของอำเภองาว อยู่ในระดับที่มีความรุนแรง เนื่องจากเป็นเขต

ติดต่อ 2 จังหวัด คือ จังหวัดพะเยา และจังหวัดแพร่ซึ่งเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด สภาพปัญหานี้ส่งผลถึงเยาวชนในอำเภอจาว (นิจ จันทรมล, 2544, หน้า 23) โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มียาเสพติดแพร่ระบาด กล่าวคือ ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการผลิต การขาย หรือใกล้เคียงกับชุมชนที่เป็นแหล่งของการขายยาเสพติด และตั้งอยู่ในเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ขณะเดียวกัน โรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตรับผิดชอบของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่จะรับนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในบางโรงเรียนยังตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดกล่าวคือตั้งอยู่ในชุมชนชาวเขาที่บางแห่งยังคงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการสูบฝิ่น มีการใช้ยาเสพติดมากกระตุ้นในการทำงานที่ใช้แรงงาน เป็นต้น

8. บทบาทของครูสังคมนตรีต่อการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจาว จังหวัดลำปาง ตามมาตรการป้องกันปัญหาเสพติด ของสำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ

เนื่องจากนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอจาว จังหวัดลำปาง มีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด ดังนั้นทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจาว จึงได้มองเห็นความจำเป็นในการนำมาตรการการป้องกันของสำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติบทบาทเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูสังคมนตรีจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติบทบาทตามมาตรการป้องกันดังกล่าว โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมตามมาตรการทางการศึกษา และมาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่าครูสังคมนตรีในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอจาว จังหวัดลำปาง จะสามารถปฏิบัติบทบาทได้มากเพียงใดและจะช่วยป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนให้ดีขึ้นได้เพียงไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูสังคมนตรีต่อการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอจาว จังหวัดลำปาง โดยตรงนั้นไม่ปรากฏ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้กับวิชาสังคมนตรี ดังนี้

ทิชากร กันทะ (2540) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารและการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการติดยาเสพติด และเสนอแนวทางในการบริหารและจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 6 โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายปกครอง ครู อาจารย์แนะแนว ครู อาจารย์สายผู้สอน จำนวน 457 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ยาเสพติดที่พบมากในโรงเรียน คือ บุหรี่สำหรับการดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติดนั้น ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู อาจารย์ มีสมาคมผู้ปกครอง ครูและคณะกรรมการศึกษาโรงเรียน กิจกรรมป้องกันยาเสพติดที่จัดมากคือ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และจัดทำป้ายนิเทศ ส่วนแนวทางในการดำเนินการป้องกันนั้นยังคงให้มีคณะกรรมการอันประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย สำหรับกิจกรรมป้องกันยาเสพติดนั้นควรให้มีการสอดแทรกในทุกวิชา เชิญวิทยากรมาบรรยาย จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด รมรื่น เชื้อต่อการป้องกันยาเสพติด ครู อาจารย์ทุกคนต้องช่วยสอดส่อง พฤติกรรมของนักเรียน จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและส่งเสริมนันทนาการ

นงคราญ ณรงค์ศักดิ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มประชากรจำนวน 84 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียนพบว่าการใช้บุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือแอมเฟตามีน สารระเหย สุรา สาเหตุการแพร่ระบาด นักเรียนเกินครึ่งนำมาเสพในโรงเรียน โดยเฉพาะในห้องน้ำห้องส้วมมีการมั่วสุมมากที่สุดมีการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดโดยการสอดแทรกความรู้และวิธีป้องกันยาเสพติดในการเรียนการสอน มีการจัดป้ายประกาศข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีการพัฒนาความรู้พื้นฐานการป้องกันยาเสพติดให้แก่บุคลากร แกนนำนักเรียน มีการดำเนินการตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาด้วยการพัฒนาสภาพแวดล้อมและโครงสร้างให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และพัฒนาการ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาการแก่นักเรียนมีการดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มีการนิเทศติดตามผลและส่วนใหญ่เมื่อพบนักเรียนใช้ยาเสพติดจะใช้วิธีการตักเตือน ตลอดจนมีการจัดแผนรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน สำหรับปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนที่พบคือ ความเหมาะสมของสื่อในการให้ความรู้ การผลิตสื่อการเรียนการสอน สื่อ เผยแพร่เพื่อการรณรงค์ที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ การดูแลสถานที่ลับตามที่เชื่อต่อ

การเสพยาเสพติด งบประมาณในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน และการวิเคราะห์
 หาสาเหตุที่ทำให้เด็กติดยาเสพติด

อรัญญาณี เชื้อไทย (2541) ได้ศึกษาการใช้ทักษะชีวิตในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
 การป้องกันการติดยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์
 เพื่อศึกษาถึงผลของการใช้ทักษะชีวิตในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาบ้า ของ
 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยใช้แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้ทักษะชีวิต
 ขององค์การอนามัยโลกมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกัน
 การติดยาบ้า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน
 พริยาลัยจังหวัดแพร่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็น
 กลุ่มเสี่ยง 30 คน และกลุ่มไม่เสี่ยง 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิด
 เลือกตอบประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นฐานต่างๆไป
 ของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลด้านความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความรู้เรื่องยาบ้า ทักษะการ
 ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรอง ทักษะการพัฒนาปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง
 วิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (Statistic Package for The Social Science) ใน
 ส่วนข้อมูลทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนา แจกแจงความถี่คิดเป็นร้อยละ และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย
 ทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรอง ทักษะการพัฒนาปรับเปลี่ยนทัศนคติ
 และความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างก่อนและหลังการ ได้รับการพัฒนาการใช้ทักษะชีวิตในการ
 ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการติดยาบ้าด้วยสถิติ Paired t-test ผลการทดลองพบว่ากลุ่มเสี่ยง
 มีคะแนนเฉลี่ยในด้านความรู้เรื่องยาบ้า การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรอง หลัง
 การทดลอง 2 สัปดาห์ และ 4 สัปดาห์ สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่
 ระดับ .01 และพบว่ากลุ่มไม่เสี่ยงมีคะแนนเฉลี่ยในด้านความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความรู้เรื่อง
 ยาบ้า หลังการทดลอง 4 สัปดาห์ สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง 2 สัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญที่
 ระดับ .05

บัวจันทร์ สุวัฒนานันท์ (2542) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการบริหารงานป้องกันยาเสพติด
 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารป้องกัน
 ยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามกับ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 91
 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ใน
 ด้านการวางแผนโรงเรียนได้นำเอานโยบายของหน่วยงานเหนือมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนป้องกัน
 ยาเสพติด ได้ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้และได้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 ในการดำเนินงาน ในด้านการจัดองค์การได้มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบเป็ลายลักษณะอักษรกำหนด

สายการบังคับบัญชา สายงานชัดเจน ด้านการนำผู้บริหารได้ปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยเหนืออย่างจริงจัง มีการประชุมผู้เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนทั้งกำลังคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้รับผิดชอบและได้มีการจัดกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดและการจัดป้ายนิเทศ

ทศพร ภูมิคำ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มประชากรอาจารย์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ จำนวน 35 คน และกลุ่มตัวอย่างนักเรียน นักศึกษาจำนวน 85 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองที่มีเด็กติดยาจำนวน 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ยาเสพติดที่พบมากในโรงเรียน คือ บุหรี่ โรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาคติติดยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาอย่างจริงจังควรต้องเผยแพร่ความรู้ และจัดป้ายประกาศข่าวสารเกี่ยวกับพิษภัยของสารเสพติดอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เกิดประโยชน์มากที่สุดในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดยาเสพติด คือ จัดกิจกรรมเสริม รองลงมาคือ เชิญวิทยากรผู้เกี่ยวข้องมาบรรยาย แหล่งมั่วสุมนักเรียนนักศึกษา เสพสารเสพติดสูงสุด ในบริเวณโรงเรียนคือ ห้องน้ำห้องส้วม นอกบริเวณโรงเรียนคือหอพัก และส่วนการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในโรงเรียนในด้านต่างๆ โดยรวมอยู่ในเกณฑ์มีปัญหาสำหรับกิจกรรมป้องกันยาเสพติดนั้นครู-อาจารย์ควรต้องร่วมมือกันปลูกฝังจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้นักเรียน นักศึกษาเห็นพิษภัยและผลร้ายของการติดยาเสพติดที่จะเกิดตามมาในอนาคต โดยการสอดแทรกความรู้ในการสอน ทุกครั้งทุกระยวิชา เพราะผลจากการสำรวจข้อมูล พบว่า มีการสอนสอดแทรกความรู้เรื่องสารเสพติดในเพียงบางรายวิชาเท่านั้น เมื่อใดที่นักเรียน นักศึกษา มีทักษะสามารถปฏิเสธอบายมุขได้แล้วผลที่จะตามก็คือสารเสพติดจะลดน้อยลง ๆ และไม่ปรากฏในโรงเรียนอีกต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ เจ้าหน้าที่นั้น มีความเห็นว่าควรต้องไปตรวจเยี่ยม นักเรียน นักศึกษาที่บ้านและหอพักอย่างต่อเนื่อง จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาดร่มรื่นเอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ จริยธรรม และส่งเสริมสนับสนุนการ ส่วนข้อเสนอแนะของนักเรียน นักศึกษานั้นต้องการความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ต้องการความรักความอบอุ่นจากบ้านและโรงเรียน

กิตติ บุญญาภาส (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียน (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียน (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ จำนวน 50 คน และ

กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 365 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า การจัดให้มีความร่วมมือกันระหว่างครู โรงเรียน ชุมชน และองค์กรต่างๆ และการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจในโรงเรียนและร่วมมือกับครูนั้นสามารถช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียนได้แก่ผลการเรียน กลุ่มเพื่อน ปัญหาในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และท้ายที่สุดทำให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจะช่วยป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้

พวงเพ็ชร จินะวงศ์ (2543) ได้ศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดของนักเรียน โรงเรียนเทศบาลประตูลี้จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเทศบาลประตูลี้ จังหวัดลำพูน โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มประชากรที่เป็นผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 45 คน และนักเรียน จำนวน 99 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลประตูลี้ในด้านต่างๆ ระดับน้อย และจากการศึกษาข้อมูลยาเสพติดที่แพร่ระบาดในโรงเรียน คือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สถานที่ที่นักเรียนชอบมีวามเสพยาเสพติดเป็นบริเวณห้องน้ำ ห้องส้วม รวมทั้ง ครูผู้สอนจะต้องร่วมกันปลูกฝังจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้นักเรียนได้เห็นถึงผลร้ายของการติดยาเสพติด โดยการสอดแทรกความรู้ในการสอนทุกทุกรายวิชา

ฝนทิพย์ จักรทอง (2543) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูนต่อสภาพการใช้ยาเสพติดและปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น โดยใช้แบบสอบถามกับประชากรนักเรียน จำนวน 92 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพการใช้ยาเสพติดและปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นด้านสภาพครอบครัว ด้านลักษณะของเพื่อน ด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และด้านสภาพที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านสาเหตุการใช้ยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง

มานพ วรรณวงศ์ (2544) ได้ศึกษาเรื่องกิจกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดของนักเรียนโรงเรียนศรีธนาพณิชยการเทคโนโลยี เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการป้องกันสารเสพติด และเพื่อกำหนดกิจกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดของนักเรียนโรงเรียนศรีธนาพณิชยการเทคโนโลยี เชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 234 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

นำเสนอในรูปแบบความเรียง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยใช้สารเสพติดและเคยร่วมในกิจกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติด สำหรับการจัดกิจกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดในโรงเรียนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยในด้านการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้ คือ ความจำเป็นในการจัดกิจกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติด การจัดทำป้ายประกาศหรือนิทรรศการ ข่าวสารเกี่ยวกับสารเสพติด อาจารย์ที่ปรึกษาดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดในด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนคือโรงเรียนมีกฎระเบียบที่เข้มงวด และการให้บริการแนะแนวมีความเหมาะสมในด้านการจัดกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนคือ ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรม โครงการเข้าค่ายยุวชน การจัดกิจกรรมเข้าค่ายยุวชนต่อไปอีก ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมเข้าค่าย อบรมคุณธรรม จริยธรรม ความเหมาะสมของการตรวจปีศาจเพื่อค้นหาสารเสพติด และประโยชน์ของการตรวจปีศาจเพื่อค้นหาสารเสพติด ส่วนความต้องการในการจัดกิจกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดของนักเรียน 5 อันดับแรกคือ 1. การจัดกีฬา 2. การจัดดนตรี 3. การจัดตั้งชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน 4. การจัดตั้งสารวัตรนักเรียนสอดส่องดูแลนักเรียน 5. การจัดตั้งชมรมอาสาป้องกันยาเสพติด

งานวิจัยต่างประเทศ

ดานอฟฟ์ (DANOFF,1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของกลวิธีการแทรกแซงการป้องกันแบบทวีคูณ (Multiple Preventive Intervention Strategies) ต่อแอลกอฮอล์และสิ่งเสพติดอื่นในส่วน of ความนับถือตนเอง ความสามารถทางสังคม พฤติกรรมและความรู้ของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง การวิจัยครั้งนี้ นำการประเมิน โปรแกรมการแทรกแซงการป้องกันแอลกอฮอล์และสิ่งเสพติด (Program Evaluation to Investigate the Effites of a Community-Based Alcohol and other Drug (AOD)) มาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ โปรแกรมการแทรกแซงการป้องกันแบบทวีคูณต่อแอลกอฮอล์และสิ่งเสพติดอื่นในส่วน of ความนับถือตนเอง ความสามารถทางสังคม พฤติกรรมและความรู้ของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง ที่รัฐบาลท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรเอกชนในอเมริกาได้จัดทำขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยของ โปรแกรมการแทรกแซงการป้องกันแบบทวีคูณ (Multiple Preventive Intervention Strategies) ต่อแอลกอฮอล์และสิ่งเสพติดอื่นในส่วน of ความนับถือตนเอง ความสามารถทางสังคม พฤติกรรมและความรู้ของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ความรู้และพฤติกรรมต่อแอลกอฮอล์และยาเสพติด ความนับถือตนเองไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างวิธีการได้คะแนนสำหรับผู้เข้าร่วมโปรแกรมในแต่ละโรงเรียนที่ต่างกัน ทั้งปัจจัยในด้านระดับความเสี่ยง เพศ หรือเผ่าพันธุ์ และไม่มีผลกระทบต่อกันและกันสำหรับตัวแปรเหล่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าความสามารถทางสังคม (พฤติกรรมสนับสนุนสังคมและต่อต้านสังคม) ซึ่งว่ามีผลอย่างมีนัยสำคัญสำหรับโรงเรียนผู้เข้าร่วมโปรแกรมจาก middle school ที่มีชื่อเสียงดีจะแสดง

ความมีนัยสำคัญในพฤติกรรมสนับสนุน (เพิ่มขึ้น) และมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม (ลดลง) กว่านักเรียน middle school ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและผู้เข้าร่วมจาก high school อื่น และยังพบต่อไปอีกว่ามีโรงเรียนเดียวที่มีการจัดลำดับการดำเนินงานโปรแกรมโดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ในขณะที่โรงเรียนอื่นจัดลำดับการดำเนินงานโปรแกรมโดยครูประจำชั้นของนักเรียน สำหรับตัวแปรพฤติกรรมต่อต้านสังคมมีผลกระทบต่อกันอย่างมีนัยสำคัญกับเพศที่พบว่า นักเรียนหญิงที่เรียนดี และอยู่ในโรงเรียนมีชื่อเสียงมีผลออกมาดีกว่านักเรียนชาย ในขณะที่นักเรียนชายกลุ่มเสี่ยงจาก middle school และนักเรียนชายมัธยมอื่นจะมีผลดีกว่าผู้หญิงกลุ่มเสี่ยง รวมถึงการที่นักเรียนมีเชื้อชาติและเพศต่างกัมนั้นระดับการเสี่ยงจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนของนักเรียนที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อคะแนนที่ได้รับจากพฤติกรรมต่อต้านสังคม

ไพนาโซ (PINAZO, 1998) ได้ทำการวิจัยเรื่องโครงสร้างโปรแกรมการป้องกันการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นต่อผู้ปกครอง เป็นวิทยานิพนธ์คุณวุฒิปริญญาตรีที่นำเสนอการทบทวนปัจจัยและมิติของการเสี่ยง ซึ่งสัมพันธ์กับการเสพยาเสพติด โดยทำการวิเคราะห์จากโปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติดต่าง ๆ ของชุมชน Valencian ในสเปน ที่ผู้เชี่ยวชาญจัดขึ้น การรวบรวมข้อมูลจะเน้นการให้ความสำคัญของผู้ปกครองในการเข้าไปมีส่วนร่วมใน โปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการปรากฏการเสพยาเสพติดใน โรงเรียน โอกาสการร่วมมือกันและการเกี่ยวข้องโดยตรงจากผู้ปกครองที่ได้รับการร้องขอให้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมยังมีไม่บ่อยนัก ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่สร้างโปรแกรมโดยตรงไปยังเด็ก และโรงเรียนมากกว่า ดังนั้นในปัจจุบันจะพบว่าผู้เชี่ยวชาญน้อยมากในสเปนที่จะนำผู้ปกครองมามีส่วนร่วมช่วยในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน

จากการศึกษางานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการเสพยาเสพติด พอสรุปได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ที่ศึกษา ได้ให้ความสนใจกับปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้แก่ นักเรียน ครู และผู้บริหาร มีการศึกษารูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของนักเรียนรวมถึงการนำโปรแกรมการป้องกันยาเสพติดมาใช้กับนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงจากยาเสพติด มีการประเมินผล การปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขตลอดจนพบว่า การป้องกัน และการแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ วิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง และโรงเรียนมีส่วนร่วม การให้การศึกษาคือทางออกที่ดีที่สุด กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลมากกว่าความรู้และทัศนคติที่ได้รับ ส่วนปัญหาที่พบในการดำเนินการก็มีมากมาย ตัวอย่าง เช่น การดูแลสถานที่ลับตาที่เอื้อต่อการเสพยาเสพติด การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เด็กติดสารเสพติด ตลอดจนประสิทธิภาพของครูในการป้องกันยาเสพติดรวมทั้งการนำคุณธรรมมาสอดแทรก

ไปในการจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดเป็นต้น ซึ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดและบทบาทของครูสังคมศึกษาทั้งในฐานะครูปฏิบัติการสอน และผู้รับนโยบายของหน่วยงานที่สังกัดไปปฏิบัติในการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียน ทำให้มองเห็นว่าครูสังคมศึกษาเป็นผู้มีความสำคัญที่น่าจะเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในห้องที่ตัวเองาวที่มีสภาพภูมิศาสตร์เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนชาวเขาที่บางแห่งยังคงมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีเส้นทางลำเลียงยาเสพติดผ่านโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เข้าไปเรียนรู้ถึงการปฏิบัติบทบาทของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอองาว เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมพัฒนา ตลอดจนถึงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อไป และจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ได้นำมาเป็นประโยชน์ในการศึกษาถึงบทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอองาว จังหวัดลำปาง ทั้งบทบาททางด้านการศึกษา และบทบาททางด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งบทบาทเหล่านี้ศึกษาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน